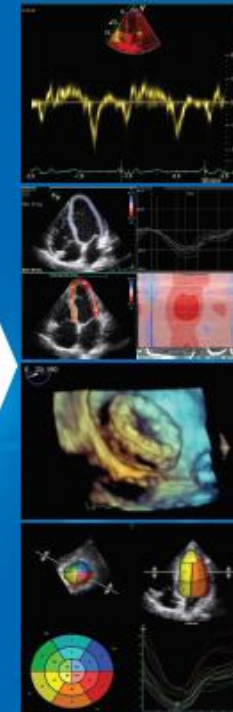
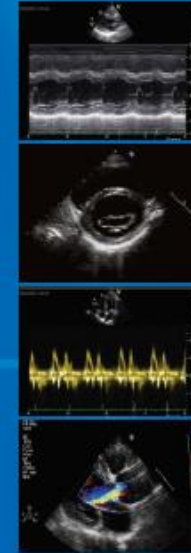

ΕΓΧΕΙΡΙΔΙΟ ΚΛΙΝΙΚΗΣ ΗΧΩΚΑΡΔΙΟΛΟΓΙΑΣ

ΙΑ. ΠΑΡΑΣΚΕΥΑΪΔΗΣ
Κ.Χ. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ

ΙΩΑΝΝΗΣ Α. ΠΑΡΑΣΚΕΥΑΪΔΗΣ
ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Χ. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ

ΕΓΧΕΙΡΙΔΙΟ ΚΛΙΝΙΚΗΣ ΗΧΩΚΑΡΔΙΟΛΟΓΙΑΣ

ISBN 978-960-9553-09-4

Ιατρικές Εκδόσεις

Γιάννης Β. Παρισιάνος

Ιατρικές Εκδόσεις

Γιάννης Β. Παρισιάνος

ΕΓΧΕΙΡΙΔΙΟ ΚΛΙΝΙΚΗΣ ΗΧΩΚΑΡΔΙΟΛΟΓΙΑΣ

Συγγραφείς:

ΙΩΑΝΝΗΣ Α. ΠΑΡΑΣΚΕΥΑΪΔΗΣ

Καρδιολόγος,
Αναπληρωτής Καθηγητής Καρδιολογίας
Β' Πανεπιστημιακή Καρδιολογική Κλινική,
Πανεπιστημιακό Γενικό Νοσοκομείο "Αττικόν"

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Χ. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ

Καρδιολόγος,
Επιμελητής Β' Καρδιολογίας
Β' Καρδιολογική Κλινική,
Γενικό Νοσοκομείο "Κοργιαλένιο – Μπενάκειο, Ε.Ε.Σ."

© Copyright 2013

Γιάννης Β. Παρισιάνος

Μικράς Ασίας 76, 115 27 Γουδή, Αθήνα

Τηλ. & Fax: 210 74 82 996 - Κινητό: 6944 861 193

e-mail: info@parisianouj.gr - www.parsianouj.gr

ISBN: 978-960-9553-09-4

ΑΝΤΙ ΠΡΟΛΟΓΟΥ

Η Ηχωκαρδιογραφία αποτελεί την κύρια διαγνωστική εξέταση που χρησιμοποιείται από τον σύγχρονο καρδιολόγο. Η καθιερωμένη μόνο- και δύο διαστάσεων ηχωκαρδιογραφία και οι εξειδικευμένες ηχωκαρδιογραφικές τεχνικές αποτελούν πλέον αναπόσπαστο τμήμα της Κλινικής Καρδιολογίας.

Με τον έτερο συγγραφέα, κ. Παπαδόπουλο, προσπαθήσαμε να δημιουργήσουμε ένα βιβλίο που να καλύπτει όλο το φάσμα της ηχωκαρδιογραφίας και παράλληλα, να μεταφέρεται εύκολα από τον ιατρό-καρδιολόγο, αποτελώντας σημαντικό βοήθημα στην καθημερινή διαχείριση των ασθενών.

Οι καινοτομίες που φέρει το παρόν σύγγραμμα, εκτός του μικρού μεγέθους του, είναι η αναλυτική μελέτη των εξειδικευμένων ηχωκαρδιογραφικών τεχνικών, η εκτεταμένη αναφορά στη φυσική των υπερήχων και την εφαρμογή της στο εργαστήριο, η χρήση της ηχωκαρδιογραφίας στη μονάδα εντατικής θεραπείας και σε διάφορες παθολογικές καταστάσεις. Κυρίως όμως, είναι η προσπάθεια από τους συγγραφείς να ενσωματώσουν την Ηχωκαρδιογραφία στην Κλινική Καρδιολογία και στην καθ' ημέρα κλινική καρδιολογική εξέταση. Για το λόγο αυτό το βιβλίο φέρει το όνομα "Εγχειρίδιο Κλινικής Ηχωκαρδιολογίας"

Το βιβλίο αυτό απευθύνεται στον νοσοκομειακό και τον ιδιώτη καρδιολόγο, στον ειδικό ηχωκαρδιολόγο καθώς και στον καρδιολόγο που προετοιμάζεται για τις εξετάσεις εξειδίκευσης στην ηχωκαρδιογραφία και τις νεότερες ηχωκαρδιογραφικές τεχνικές.

Ιωάννης Α. Παρασκευαΐδης
Αναπληρωτής Καθηγητής Καρδιολογίας

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Κεφάλαιο 1°	
Βασικές Αρχές Υπερήχων - Λήψη Ηχωκαρδιογραφικής Εικόνας	15
1.1. Φυσική των Υπερήχων	15
1.2. Σχέση Υπερήχων και Ιστών	15
1.3. Μορφομετατροπείς	19
1.4. Διακριτική Ικανότητα	21
1.5. Τρόποι Απεικόνισης	23
1.5.α. Μονοδιάστατη Απεικόνιση (M-mode, M= Motion-Κίνηση)	23
1.5.β. Απεικόνιση δύο διαστάσεων (2-Dimensional)	23
1.5.γ. Απεικόνιση τριών διαστάσεων (3-Dimensional)	26
1.5.δ. Απεικόνιση με μελέτη Doppler	27
1.6. Βελτιστοποίηση της Ηχωκαρδιογραφικής Απεικόνισης	37
1.7. Σφάλματα Απεικόνισης (Παράσιτα- artifacts)	43

Κεφάλαιο 2°	
Διαθωρακική Εξέταση	49
2.1 Ηχωκαρδιογραφική Μελέτη - Βήματα	49
2.1.α. Προετοιμασία για τη μελέτη	49
2.1.β. Κατά τη διάρκεια της μελέτης	50
2.1.γ. Μετά το τέλος της μελέτης	50
2.2. Ηχωκαρδιογραφική Απεικόνιση	51
2.2.α. Απόκτηση διαθωρακικής ηχωκαρδιογραφικής εικόνας	51
2.2.β. Ηχωκαρδιογραφικά παράθυρα	51
2.2.γ. Απεικονιστικά επίπεδα	54
2.3 Πρωτόκολλο ηχωκαρδιογραφικής εξέτασης - Προβολές	77
2.4. Ενδείξεις διαθωρακικής ηχωκαρδιογραφικής μελέτης	85

Κεφάλαιο 3°	
Μελέτη Λειτουργικότητας Καρδιακών Κοιλοτήτων – Αιμοδυναμική Εκτίμηση	87
3.1. Μελέτη διαστάσεων και συστολικής λειτουργίας	87
3.1.α. Αριστερή κοιλία	87
3.1.β. Δεξιά κοιλία	89
3.1.γ. Αριστερός Κόλπος	93
3.1.δ. Δεξιός Κόλπος	94
3.2. Μελέτη διαστολικής λειτουργίας και πιέσεων πλήρωσης	94
3.2.α. Διαστολική λειτουργία	94
3.2.β. Πιέσεις πλήρωσης	96
3.3. Αιμοδυναμική εκτίμηση – Μελέτη λειτουργικότητας καρδιακών βαλβίδων	99
3.3.α. Η εξίσωση / αρχή της ροής	99
3.3.β. Η εξίσωση της συνέχειας (αρχή διατήρησης της μάζας)	101
3.3.γ. Η εξίσωση Bernoulli	103
3.3.δ. Η μέθοδος της εγγύς ισοταχούς επιφάνειας (Proximal isovelosity surface area- PISA)	105
3.4. Τιμές αναφοράς διαστάσεων και λειτουργικότητας καρδιακών κοιλοτήτων	106
3.4.α. Αριστερή κοιλία	106
3.4.β. Δεξιά κοιλία	110
3.4.γ. Αριστερός κόλπος	111

Κεφάλαιο 4°	
Διοισοφάγειος Ηχωκαρδιογραφία	113
4.1. Διενέργεια διοισοφαγίου μελέτης - Βήματα	115
4.2. Διενέργεια Διοισοφαγίου μελέτης	118
4.2.α. Χειρισμός / κινήσεις του μορφομετατροπέα	118
4.2.β. Λήψη των εικόνων – Πρωτόκολλο εξέτασης	119
4.3. Διοισοφάγειες προβολές	121
4.3.α. Τομή 5 καρδιακών κοιλοτήτων	121
4.3.β. Τομή 4 ^{ου} καρδιακών κοιλοτήτων	123
4.3.γ. Τομή 2 καρδιακών κοιλοτήτων	124
4.3.δ. Αμφικολπική τομή	127
4.3.ε. Τομή κατά το βραχύ άξονα στο ύψος των μηννοειδών βαλβίδων (αορτής, πνευμονικής), ωτίου και χώρου εισόδου και εξόδου δεξιάς κοιλίας	128
4.4. Διαγαστρικές Προβολές	131
4.4.α. Διαγαστρική τομή κατά τον εγκάρσιο άξονα	131
4.4.β. Διαγαστρική τομή κατά τον επιμήκη άξονα	133
4.4.γ. Βαθεία διαγαστρική τομή	135
4.5. Διοισοφάγειες προβολές της θωρακικής αορτής	136
4.6. Απεικόνιση καρδιακών ανατομικών δομών	138
4.7. Διεγχειρητικό διοισοφάγειο ηχωκαρδιογράφημα (ΔΔΗ)	139

Κεφάλαιο 5°	
Ηχωκαρδιογραφία Τριών Διαστάσεων*	143
5.1. Πρωτόκολλο εξέτασης	147
5.2. Εφαρμογές	149
5.2.α. Αριστερή κοιλία	150
5.2.β. Δεξιά κοιλία	151
5.2.γ. Αριστερός Κόλπος	153
5.2.δ. Μπροσειδής βαλβίδα	153
5.2.ε. Αορτή	156
5.2.στ. Τριγώνηνα και Πνευμονική	156
5.2.ζ. Προσθετικές βαλβίδες	156
5.2.η. Ωτίο Αριστερού Κόλπου	157
5.2.θ. Συγγενείς καρδιοπάθειες	158
5.2.ι. Διαδερμικές Καρδιολογικές Επεμβάσεις	160
5.2.ια. Καρδιακές Μάζες	162

Κεφάλαιο 6°	
Δυναμική Ηχωκαρδιογραφία (Stress Echo)	165
6.1. Ενδείξεις - Αντενδείξεις	165
6.2. Παθοφυσιολογικοί μηχανισμοί – Μελέτη Ισχαιμίας και Βιωσιμότητας	165
6.3. Τεχνικές φόρτισης στη δυναμική ηχωκαρδιογραφία	169
6.3.α. Δυναμική Ηχωκαρδιογραφία Μετά από Δοκιμασία Κόπωσης	170
6.3.β. Φαρμακευτική Δυναμική Ηχωκαρδιογραφία	170
6.4. Κριτήρια τερματισμού της μελέτης	173
6.5. Λειτουργία Εργαστηρίου Δυναμικής Ηχω-καρδιογραφίας	175
6.6. Προετοιμασία του ασθενή για τη μελέτη	175
6.7. Διενέργεια της μελέτης	176
6.7.α. Ηχωκαρδιογραφία	176

Κεφάλαιο 7°	
Νεότερες ηχωκαρδιογραφικές τεχνικές μυοκαρδιακής λειτουργικότητας	183
7.1. Αρχιτεκτονική και λειτουργικότητα των καρδιακών ινών	183
7.2. Ηχωκαρδιογραφικές τεχνικές εκτίμησης της μυοκαρδιακής λειτουργίας	185
7.2.α. Ιστικό Doppler	186
7.2.β. Τεχνική μυοκαρδιακής παραμόρφωσης "Speckle Tracking" (2/3D strain)	193

7.3. Φυσιολογικές τιμές	199
7.4. Εφαρμογές	200

Κεφάλαιο 8°	
Ηχωκαρδιογραφία αντίθεσης (Contrast echo)	203
8.1. Παράγοντες Αντίθεσης	203
8.2. Ηχωκαρδιογραφικά συστήματα και παράγοντες αντίθεσης	205
8.2.α. Β-αρμονικές συχνότητες	205
8.2.β. Μηχανικός δείκτης (mechanical index)	206
8.2.γ. Power Doppler	207
8.3. Εφαρμογές	207
8.3.α. Ενδείξεις contrast echo - Μελέτη ηρεμίας	207
8.3.β. Ενδείξεις contrast echo - Δυναμική ηχωκαρδιογραφική μελέτη (stress echo)	210
8.4. Μυοκαρδιακή αιμάτωση	210
8.5. Γενικές οδηγίες για τη διενέργεια ηχωκαρδιογραφίας αντίθεσης	212
8.5.α. Ρυθμίσεις ηχωκαρδιογραφικής συσκευής	212
8.5.β. Χορήγηση παράγοντα αντίθεσης	213
8.6. Ασφάλεια	213

Κεφάλαιο 9°	
Ηχωκαρδιογραφική εκτίμηση στεφανιαίας εφεδρείας	215
9.1. Στεφανιαία εφεδρεία ροής (coronary flow reserve - CFR)	215
9.2. Τρόποι Εκτίμησης Στεφανιαίας Εφεδρείας	218
9.3. Ηχωκαρδιογραφική εκτίμηση στεφανιαίας εφεδρείας ταχυτήτων ροής	219
9.3.α. Ηχωκαρδιογραφικός προσδιορισμός στεφανιαίας ταχύτητας ροής και εφεδρείας ταχυτήτων ροής στον πρόσθιο κατιόντα	220
9.3.β. Ηχωκαρδιογραφικός προσδιορισμός στεφανιαίας ταχύτητας ροής και εφεδρείας ταχυτήτων ροής σε δεξιά στεφανιαία και περισπώμενη αρτηρία	222
9.4. Λάθη στη μελέτη ηχωκαρδιογραφικής εκτίμησης της στεφανιαίας εφεδρείας ταχύτητας ροής	224
9.5. Εφαρμογές την ηχωκαρδιογραφικής εκτίμησης της στεφανιαίας εφεδρείας ταχυτήτων ροής	225
9.6. Περιορισμοί ηχωκαρδιογραφικής εκτίμησης στεφανιαίας εφεδρείας ταχυτήτων ροής	226
9.7. Στεφανιαία εφεδρεία Ταχυτήτων Ροής σε διάφορες περιπτώσεις	226
9.8. Τιμές στεφανιαίας εφεδρείας ταχυτήτων ροής	227

Κεφάλαιο 10°	
Ηχωκαρδιογραφία στη στεφανιαία νόσο	229
10.1. Ανατομία στεφανιαίων αρτηριών - Μυοκαρδιακή αιμάτωση	229
10.2. Εφαρμογές του Ηχωκαρδιογραφήματος στη Στεφανιαία νόσο	231

Κεφάλαιο 11°	
Ηχωκαρδιογραφία στην Καρδιακή Ανεπάρκεια	237
11.1. Ηχωκαρδιογραφική μελέτη σε καρδιακή ανεπάρκεια	237
11.2. Ηχωκαρδιογραφία και συσκευές υποβοήθησης (Left Ventricular Assist Device, LVAD)	243

Κεφάλαιο 12°	
Ηχωκαρδιογραφία στις βαλβιδοπάθειες	247
12.1. Αορτική Βαλβίδα	247
12.1α. Στένωση της Αορτικής Βαλβίδας	247
12.1β. Ανεπάρκεια της Αορτικής Βαλβίδας	252
12.2. Μιτροειδής Βαλβίδα	256
12.2α. Στένωση της Μιτροειδούς Βαλβίδας	258
12.2β. Ανεπάρκεια Μιτροειδούς	261
12.3. Τριγλώχινα Βαλβίδα	267
12.3α. Στένωση της τριγλώχινας βαλβίδας	268
12.3β. Ανεπάρκεια της τριγλώχινας βαλβίδας	269
12.4. Πνευμονική Βαλβίδα	271
12.4α. Στένωση Πνευμονικής Βαλβίδας	272
12.4β. Ανεπάρκεια της Πνευμονικής Βαλβίδας	273
12.5. Πολυβαλβιδοπάθειες	274
12.5α. Στένωση Αορτής και Ανεπάρκεια Μιτροειδούς	274
12.5β. Ανεπάρκεια Αορτής και Ανεπάρκεια Μιτροειδούς	277
12.5γ. Στένωση Αορτής και Στένωση Μιτροειδούς	277
12.5δ. Ανεπάρκεια Αορτής και Στένωση Μιτροειδούς	278
12.5ε. Βαλβιδοπάθεια Αορτής, Μιτροειδούς και Ανεπάρκεια Τριγλώχινας	278
12.6. Προσθετικές βαλβίδες	278
12.6α. Ηχωκαρδιογραφική εκτίμηση προσθετικών βαλβίδων	280
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ	287

Κεφάλαιο 13°	
Ηχωκαρδιογράφημα σε παθήσεις αορτής	289
13.1. Αθρωματική νόσος αορτής	290
13.2. Διάταση αορτής	291
13.3. Οξεία αορτικά σύνδρομα	291
13.3α. Διαχωρισμός Αορτής	291
13.3β. Ενδοτοιχωματικό αιμάτωμα αορτής	295
13.3γ. Αορτικό Έλκος	295
13.4. Ρήξη της αορτής	295

Κεφάλαιο 14°	
Ηχωκαρδιογραφία σε μυοκαρδιοπαθείες-μυοκαρδίτιδες	297
14.1. Μυοκαρδιοπάθειες	297
14.1α. Υπερτροφική Μυοκαρδιοπάθεια	297
14.1β. Διατακτική Μυοκαρδιοπάθεια	304
14.1γ. Περιοριστική Μυοκαρδιοπάθεια	306
14.1δ. Αρρυθμιόγonos Μυοκαρδιοπάθεια Δεξιάς κοιλίας	311
14.1ε. Νόσος μη συμπαγούς μυοκαρδίου	313
14.2. Μυοκαρδίτιδα	314

Κεφάλαιο 15°	
Ηχωκαρδιογραφία στις παθήσεις του περικαρδίου	319
15.1. Περικάρδιο. Ανατομία - Λειτουργίες	319
15.2. Συμβολή της Ηχωκαρδιογραφίας στις παθήσεις του περικαρδίου	320

Κεφάλαιο 16°	
Ηχωκαρδιογράφημα στις κυριότερες συγγενείς καρδιοπάθειες ενηλίκων	329
16.1. Μεσοκοιλιακή επικοινωνία	329
16.2. Ανοιχτό ωοειδές τρήμα	334
16.3. Μεσοκοιλιακή Επικοινωνία	335
16.4. Ανοιχτός Βοτάλειος Πόρος	338
16.5. Νόσος Ebstein	339
16.6. Στένωση ισθμού της αορτής	339

Κεφάλαιο 17°	
Ηχωκαρδιογραφία στην πνευμονική υπέρταση	341
17.1. Διάγνωση της νόσου	341
17.2. Ανίχνευση της αιτιολογίας	341
17.2α. Πνευμονική αρτηριακή υπέρταση	344
17.2β. Πάθηση αριστερών καρδιακών κοιλοτήτων	345
17.2γ. Πνευμονική υπέρταση λόγω θρομβοεμβολικής νόσου	345
17.2δ. Πνευμονική υπέρταση σχετιζόμενη με νόσους των πνευμόνων και /ή υποξαιμία	345
17.3. Εκτίμηση της σοβαρότητας και πρόγνωσης	345
17.4. Παρακολούθηση της νόσου	347

Κεφάλαιο 18°	
Ηχωκαρδιογράφημα σε καρδιακές μάζες / Καρδιοεμβολική νόσος	349
18.1. Ο Ρόλος του Ηχωκαρδιογραφήματος στη μελέτη των καρδιακών μαζών	351
18.2. Συνήθεις Καρδιακοί Όγκοι	351
18.3. Εκβλαστήσεις	355
18.4. Θρόμβοι	356
18.5. Νεότερες ηχωκαρδιογραφικές τεχνικές	358

Κεφάλαιο 19°	
Ηχωκαρδιογράφημα σε διάφορες παθολογικές καταστάσεις	363
19.1. Κολπική Μαρμαρυγή	363
19.2. Σακχαρώδης Διαβήτης	363
19.3. Χρόνια Νεφρική Ανεπάρκεια	364
19.4. Ανοσολογικές παθήσεις / Νόσοι του κολλαγόνου	364
19.5. Παθήσεις ενδοκρινών αδένων	365
19.6. Ογκολογικές παθήσεις	366
19.7. Ηλικιωμένοι ασθενείς	367
19.8. Εγκυμοσύνη	367

Κεφάλαιο 20°	
Ηχωκαρδιογραφία στη μονάδα εντατικής θεραπείας	369

Κεφάλαιο 21°	
Από τα κλινικά στα ηχωκαρδιογραφικά ευρήματα	373

Ευρετήριο	379